

ANUL V. NRUL 1

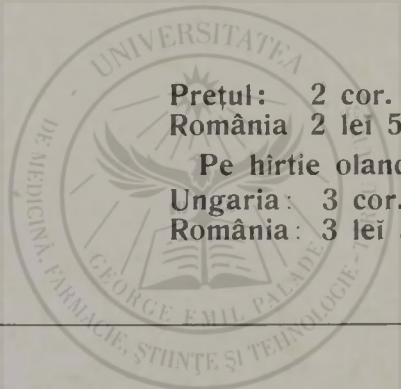
LUCEAFĂRUL

BUDAPESTA, 1 IANUARIE v. 1906.

OCTAVIAN GOGA

POEZII

Prețul: 2 cor.
România 2 lei 50 bani.
Pe hirtie olandeză:
Ungaria: 3 cor.
România: 3 lei 50 bani.

ÎN ACEIAȘI EDITURĂ AŪ MAI APĂRUT :

	cor.	lei
Octavian Goga: <i>Poezii</i>	2.—	2.50
Pe hirtie olandeză	3.—	3.50
I. Agîrbiceanu: <i>Dela Țară</i>	1.50	2.—
I. Ciocîrlan: <i>Traiul nostru</i>	1.50	2.—
Alex. Ciura: <i>Icoane</i>	1.20	1.60
M. Gorkii: <i>Nuvele</i>	1.—	1.20
Z. Bârsan: <i>Ramuri</i>	2.—	2.50
*		
Coșbuc Gy. <i>Költemények</i> , ford. Révai K.	1.50	2.—

Sub tipar :

Octavian Goga: *Tragedia Omului* (traducere).
George Murnu: *Omer Iliada*, 12 cînturi traduse în versuri. Cu ilustrații.

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ. APARE DE DOUĂORI PE LUNĂ

SUB DIRECȚIA

Dlor: ALEXANDRU CIURA, OCTAVIAN GOGA, OCTAVIAN C. TĂSLĂUANU.

ORICE REPRODUCERE OPRITA.

22 OCT 2019

I. PICTURA BISERICESCĂ PESTE TOT.

În legea vechie, mozaică, nu erau în uz icoanele religioase; cel mult cite-un „serafim“ sau doi, cu aripile 'ntinse atirnau în sfinta-sfintelor din sinagoge mai de frunte, precum d. e. în templul lui Solomon, spre a ilustra încitva zisa scripturii „că D-zeu locuește între serafimi“. Erau atit de dese cazurile de idololatrie și erau mult seducătoare și exemplele popoarelor păgine, încit legiutorii vechi evitau orice moment care ar putea seduce pe unii nepricepuți, să cadă în rătăcirea idololatriei¹⁾.

Biserica creștină a admis nu tocmai la începutul erei sale cultul icoanelor. Conducătorii ei s'aũ convins, că icoanele, chiar simple fiind, — în temeiul principiului pedagogic al *intuițiunii* — contribue în măsură foarte însemnată la educarea religioasă a omenimeii; că aũ înruiere mare și asupra analfabeților, cari nu pot citi cărțile sfinte; de-aceea un sfint-părinte și numește icoanele „*biblia analfabeților*“. Iară cu cit icoanele devin mai artistice, cu atit influințează mai favorabil asupra privitorilor, înălțându-și în sfere ideale.

În primele veacuri însă și 'n biserica creștină, care sta sub influența legii vechi, era necunoscută înfățișarea fețelor d-zeești în forme de figurî omenești. Pictura bisericească constă mai mult numai din anumite *simboale*, înțe-

lese numai de cătră creștinii inițiați. Așa d. e. *Tatal* era înfățișat prin un *nor*, *flacări de foc*, o *mină* liberă, sau învăluită de un *nor*, un *ochiũ*, cuprins în aureolă triunghiulară, un *tron* etc. *Fiul* era reprezentat prin un *pește*, prin un *miel*, o *cruce* etc.

Duhul sfint are și azi ca simbol: *limbi de foc*, *riuri de foc*, un *porumb alb* etc. S-ta *Treime* se înfățișa prin 3 inele, înzălate la olaltă; cei 12 *apostoli* cu 12 *miei* etc. etc.

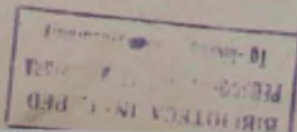
Numai cu timpul, — generalisîndu-se adevărul, exprimat mai tîrziu atit de nimerit prin *Ioan Damascenul*, că privind o icoană sfintă: „ne închinăm nu materiei, ci Aceluia, pe care-l reprezintă, întocmai precum ne închinăm, nu materiei, din care-î compusă crucea orî cartea evangheliei, ci adevărilor, pe cari le exprimă“ — s'a lățit tot mai mult pictura bisericească, dezvoltîndu-se întru atita, încit a devenit o adevărată podoabă a caselor lui Dumnezeu. Icoanele sfințite sînt deci numai niște mijloace pentru reamintirea sfinților și a lăudatelor lor fapte și jertfe, pe cari — în urma educațiunii religioase și a predicelor preoțești — trebuie să le cunoaștem.

II. Pictura bizantină și pictura apusană.

Întins fiind creștinismul peste întreg pămîntul, pictura bisericească nu putea să-și păstreze pe veci uniformitatea, ci s'a dezvoltat sub înruierea locului și a înclinațiunilor diferitelor popoare, cari aũ cultivat-o, formîndu-se astfel mai

¹⁾ Asemenea rătăcirii aũ obvenit chiar și 'n viața creștină, intrucit unil rădeau coloarea de pe icoane, spre a o amesteca cu vinul dela s-ta cuminecătură; alții luau icoanele de nași, iară alții făceau altfel de abuzuri.

✓ P 2304

Univ. "Petru Maior" Tg. Mureș

094634 2613

multe direcțiuni, dintre cari mai ales două au note distinctive, mai precizate și caracteristice: una cea răsăriteană-bizantină și alta cea apusană. Ambele direcțiuni deopotrivă pretind dela pictorii bisericești: o concepție monumentală, potrivită a stîrni cucernicia și evlavia privitorilor, să nu facă nimic întimplător, ci totul să fie cu cumpăneală și să exprime regularitate și liniște impunătoare. Încolo există deosebiri esențiale, fără ca — din aceste motive — biserica apusană să eschidă întrebuințarea stilului curat bizantin. Dimpotrivă, multe din cele mai grandioase biserici ale apusului sînt și ca arhitectură și ca pictură în stil bizantin.

Fiind noi Românii un popor, a cărui întreagă viață sufletească este atît de concrecută cu biserica și cu instituțiunile ei, trebuie barem în trăsuri generale să cunoaștem toți caracteristicile principale ale picturii bizantine, spre a o ști deosebi de pictura străină, apusană. Numai așa vom ști aprecia și pictura din catedrala dela Sibiu.

Orientalul, plin de fantazie și idealist, admite în biserică numai pictura, adevărată artă care corăspunde mai bine spiritualismului creștin, pe cînd apusanul, mai real, admite și sculptarea sfinților, dîndu-le astfel o înfățișare de tot plastică. Pictura e o artă în sine mai puțin plastică, dar bizantinii au cercat a o idealiza și mai mult, reprezentînd și glorificînd prin ea natura, ci idei creștine cu preterarea naturii, a înfățișa în figurile ei nu materia trupului, ci sufletul și însușirile lui laudabile, adevărat mărirea sufletească internă. De aceea natura cu părțile ei: mare, munți, arbori, flori, primesc o *stilizare* particulară. Cine nu cunoaște acest particularism crede, că pictorul bizantin nu știe zugrăvi natura. Pictura bizantină e lipsită de elementele, chemate a rotunzi și materializa formele desemnate cu prea multă carne și sînge; de aceea își face o impresiune de immortalitate și vecinicie. Persoanele — deși au forme omeleşti — totuși nu înfățișază pe oameni în toată realitatea lor și cu deplină naturalitate, ci ele reprezintă oameni, „lepădați de toată grija cea lumească“ și supuși abstenenței, oameni decenti, idealizați de creștinism; de-aceia sfinții bizantini sînt mai uscățivi. Pictura întregă exprimă o liniște patriarhală, o simplitate evangelică și

deamnă. Arta bizantină nu-î *scop*, ci un mijloc educativ pentru edificare religioasă. Victor Hugo o apreciază astfel: „Arta bizantină este atît de adincă, de înseamnă și de admirabilă, încît e vrednică de atențiunea... tuturor cugețătorilor...“ Cadrele generale, în cari se înfățișază în biserici, reprezintă o deosebită serioșitate, originalitate și regularitate simetrică.

Biserica apusană reprezintă și pe sfinți în toată realitatea omenească, cu toate formele naturale ale omului; ba adeseori pune un deosebit pond tocmai pe frumuseța externă, deși conciliul tridentin a hotărît în ședința 25-a dela 3 și 4 Decembrie 1563, ca din icoanele sfinte să se omită orice *lascivitate*, căci chipurile de-o frumuseță seducătoare nu pot fi admise în biserică. Apusanul nu se leagă de un anumit stil, ci le acceptază pe toate, fie cît de moderne.

Din cele expuse mai sus reiese, că chiamarea pictorului bizantin este foarte grea. Mărirea sufletească a sfintului n'o poate scoate la ivală oricine. Pentru asta se cere artist probat. Celelalte însușiri încă sînt greu de redat, nefiind vorbă numai de-o copiere a naturii, luate ca model. Deaceia pictorii bizantini nici n'au îndrăznit a se abate dela anumite modele vechi; ci — ținînd strîns la cele tradiționale — au produs mai ales despre sfinții mai de frunte niște *tipuri stabile*, cari în cursul veacurilor au rămas neschimbate în ce privește concepțiunea și numai modul de executare variază după forța artistică a pictorului. Aceste tipuri trebuie să le cunoască și pictorul de azi, și în formă artistică să le imiteze, mai ales că unele sînt un fel de ilustrații ale cîntărilor liturgice. Așa de e. Maria cu trupul jumătate și cu brațele ridicate în latură, cam în sus, și înaintea ei cu copilul Isus în aceeași poziție, este un tip de icoană răsăriteană, concepută pe baza cîntării: „*De Tine se bucură, ceace ești plină de dar, toată făptura...*“ La apusenii icoana e necunoscută. La Bizantini există cărți de prescripțiuni generale cu privire la concepția fiecărei icoane sfinte, cari trebuie consultate și din partea pictorului modern. Apusenii sînt mai liberali. Ei nu prescriu rețete speciale, ca și îndreptariul răsăritean aflat pe muntele Athos.

Cu toate aceste și apusenii se văd adeseori siliți a face restricțiuni absolutei libertăți.

Așa la 1588 a fost instituit în Roma „congregatio sacrorum rituum“, care se ocupă și cu rezolvarea chestiunilor dubii de iconografie. Papa Urban VIII a oprit la 1642 a se înfățișa Christos și Maria în habitul diferitelor ordini călugărești. Concepțiunii neobicinuite nu le plac. Așa d. e. se împiedică acum unii de-o sfință Treime, espusă în Viena la „Sezession“.

E o concepție nouă:

Tatăl șade; porumbul e deasupra lui, iară fiul mult mai

ția pictorului apusan *Rubens*. Dela apusenii s'a introdus această icoană și în biserica răsăriteană, care înfățișază sf. Treime în forma celor 3 îngeri, egali în vîrstă, cari așezut la masa ospitală alui Avram. Ei obvin și în pecetea „vechei mitropolii ortodoxe române a Bălgradului“¹). E deci mare deosebire în concepțiunea acestei icoane.

La răsăriteni localizarea icoanelor în frontariu și pe părăți este strict prescrisă, avînd icoane

mic, între picioarele Tatălui, nu alătura, de-a dreapta. Deosebirea în concepțiunea icoanelor răsăritene și apusene îți bate la ochi chiar și la sfinți singuratici; iară la scene sfinte cu mai multe persoane și mai mult. — — — — —

Icoana Sfintei Treimi d. e., cu care sîntem toți obișnuiți, și care înfățișază pe Tatăl ca moșneag cu plete albe, pe Fiul ca bărbat de 33-34 ani și deasupra pe Duhul sfânt în chip de porumb alb, cu aripile întinse, este concep-

Smigelschi:
Cupola catedralei din Sibiu.

nele să stee în oarecare legătură cu acțiunile rituale, ce se îndeplinesc în diferitele părți ale internului bisericeii. La apusenii se cere mai ales să nu fie o icoană neobicinuită.

La răsăriteni aureola în jurul capului sfinților e rotundă, ca o lună plină, la apusenii mai

¹ Vezi această stampilă și la prefata „Noului Testament“ tipărit la Albajulia de mitropolitul Simeon Stefan la 1648.

mult *eliptică*, sau în formă de raze. Noi zugrăvim pe unii sfinți bătrini (Ioan Ev.), pe cînd apusenii îi reprezintă ca bărbați tineri. Îngerii noștri sînt persoane mari, crescute, nu copii, cum se obișnuiesc în bis. apusană de prin v. XVI. I-a introdus călugărul-pictor *Fra-Bartolomeo*. O mulțime de asemenea deosebiri există, din cari mai amintim numai, că pictura bizantină are vesminte bogate, brodate și preserate cu pietri scumpe.

III. Pictura bizantină din timpul decădinței.

Fiind foarte grea misiunea unui pictor bizantin, se cere un talent de prima forță, ca să se susțină la înălțimea cuvenită. Din acest motiv, după căderea imperiului bizantin, în lipsa de artiști buni, a decăzut pictura bizantină în un extrem aproape ridicul. Sfinții acestui timp de decădintă, cu adevărat nu mai samăna a oameni, cu atît mai puțin a persoane mai presus de fire. ci a niște măști cu expresie sarbădă, ne-naturală, cu trupul țapăn, absolut lipsit de proporțiunile reclamate de anatomie. Perspectivă, cunoștințe artistice, viață, aer, nu mai găsești aproape de loc în aceste icoane. Această direcție s'a păstrat pînă în zilele noastre și în multe biserici românești; ba a început a fi aplicată și în multe biserici restaurate, sau chiar nouă de tot. Alți pictori au luat-o cu totul după calapodul apusan, încît nici un moment deosebit nu aflî în pictura lor, care să-ți reamîn-

tiască ceva din grandioasa pictură bizantină, din frumoasele tradiții ale trecutului.

IV. Pictura viitorului.

A susținea deci și pe mai departe direcția din timpul decadenței, ar fi un lucru nesocotit; a părăsi — de altă parte — întregă temelia vechilor și frumoaselor tradițiuni răsăritene și a bate cîmpii străine, ar însemna a nu înțelege rostul instituțiilor proprii. Călăuzit de aceste vederi, am statorit cu privire la ulterioara dezvoltare a picturii răsăritene următoarea directivă: „Să se susție toate principiile fundamentale ale picturii și artei orientale; dar pictorul să țină cont de natura lucrurilor și de cerințele moderne ale artei; așa că pictura întregă să fie expresiunea artistică a gustului românesc și a timpului, în care s'a făcut; iar nu reproducțiunea înghețată și stereotipă a unui timp de mult trecut și a unor modele azi nepotrivite și neînțelese, cari de multeori cuprind greșeli esențiale contra legilor perspectivei, ale anatomiei corpurilor pictate...”¹ Criticul cărții mele dela „Voința Națională” din București constată în Nrul dela 10 Novembre 1905, că numai urmînd acestui principiu, unic corect, se va putea produce pe viitor ceva de valoare în pictura bisericească românească.

(Va urma.)

Dr. E. Miron Cristea.

¹ Vezi: „Iconografia și întocmirile din internul bisericii răsăritene de Dr. Elie Miron Cristea. Sibiu 1905.”

SONET.

Visătoare, sub marama ce-î umbrește fața albă,
Stă Domnița, rezemată de pridvorul din grădină.
Și cum doarme Voevodul într'un jeț, Ea 'ncet suspină
Pe cînd luna-î albăstrește peruzelele din salbă.

Ea visează ochii negri ai trimisului străin,
Ce-î atinge mina caldă în smerită ingenunchiare,
Din a genelor sfială toată inima-î tresare
Ca un viitor ce s'ascunde 'n pacea cerului senin.

Dar mîndria care 'nghiață para singelui domnesc,
Ce de veacuri da vlăstare tronului moldovenesc
Frînge visul ei în clipa năzuinței spre păcat,

Și 'ntr'o lacrimă 'ngropîndu-și fericirea 'ntrevăzută,
Pe cînd doarme Voevodul somn de grijă neturburat,
Biruîță de cîință, Ea s'apleacă și-l sărută.

Cincinat Pavelescu.

LACUL TRASIMEN.

Destăcindu-și lacul ceața,
Doarme leneș dimineața,
Clipotind ușor din gene,
Iar în ape i se joacă
Brațele de promoroacă
Ale Nimfei Trasimene.

A iubit-o allădată
Cind erau toate în vrere.
Și iubirea măi curată
Și el biet măi în putere.
Și cum stă privind pe gânduri
Locul slintelor morminte,
Se deșteaptă rinduri rinduri
Lumea ținerii-de-minte.

Răsăria pe dealuri luna
Mingăind ca 'ntoldeauna
Truda nașterilor firei,
Cind ginestra, din petale,
Da miresme ideale
Geniului făptuirii.

Și din funduri de izvoare
Aeșit atunci o zină
Ce-a pornit-o, plutoare,
După apa din fintină.
Apa, clocotind de dorul
Lacului umflat de spume,
Sărută zinei piciorul,
Deșteptindu-și dor de lume.

Cind ajunse ea în vale,
Lacul, destăcut de zale,
Aburia vedenii calde.
Nimfa, albă și rotundă,
Se rostogoli în undă,
Doritoare să se scalde.

Cind o strinse lacu 'n brațe,
Bolta ceriului înaltă
Se umplu de zbor de rațe,
Lebede, nași de ballă,
Cucove chiuitoare
Ajulind cu nor de pene
Lacului să se insoare
Cu zeița Trasimene.

Și cîntară prin prejururi
Fericirea cea de-apururi
Toată țara lor etruscă :

Sillii tineri prin pădure
Cu colii de vin de mure
Și din pâr cu lăuruscă ;

Toate nimfele mărunte,
Zeea L a s a, gonitoare,
Satirii, bărbați în frunte,
Și berbeci pela picioare;
Pan cu naiul subțioară,
Ba ch us cu ulcica 'n mină,
Chieș și risele să moară
De pățania de zină.

Dar de-atunci, cite necazuri
Amăritele-î talazuri
N'aū gustat din roștul vieții ! . . .
Moartea lumei lui păgine,
Poate dor de alle zine,
Poate zborul tinereții . . .

N'a trăit oare să vadă
Punii cum se știu ascunde?
Eteleanși și cai, grămadă,
Inecindu-i-se 'n unde ?
Legioanele învinse,
Annibal slăpin pe toate,
Toțul putred, toate stinse ? . . .
Nu se poate, nu se poate !

Nu se poate să se slingă
Cine-î învățat să 'nvingă
Armii ca nisipul mării ;
Nu se poate să inghețe
Singele ce 'n tinerețe
Clocotia la glasul țării.

„Nu se poate!“ geme 'n unde
Mersul furios de valuri,
„Nu se poate!“ îi răspunde
Echo slincilor din maluri.
„Noi, sădiți aici de Joe
„Pentru veacurile toate,
„Te slujim de bună-voie
„Și noi nu vrem. Nu se poate !“

Imbunat de vorbe bune,
Lacul, palid, se supune
Și-și adună vinturile,
Iar noi, barzii de departe,
Îți trimitem, Doamne, carte
Că-ți începem cînturile.

SPRE SLATINA.

— Nuvelă —

De un sfert de ceas e în ceardac, cu scufița pe cap, cu ochielari pe aripile nasului. O adiere dulce de austru leagănă caimacul cafelei. Bătrînul par' că a uitat-o acolo pe măsuță. Cu mina întinsă — căci e presbit — citește de departe, plin de interes, în *Curierul de ambe sexe* un articol alui Eliade. Dar nici cititul nu-i merge. S'a sculat cam mahmur; somnul de după prînz nu i-a priit. A beut o țuică mai mult? A fost prea cald? Nici el nu știe. Atita simte, că i se bate inima cam supărător: par' că tot trupul i-ar fi o cutie goală de lemn uscat, și în ea

un singur vir-coloc uric-cios neas-timpărat: i n i m a . Lasă cartea și deschide capacul chiselei: o chisea mare, veche, un mic monument verde al unei ciorchine de razachie. Acolo își ținetutunul. Domnul Tase fu-mează un fel de tutun

negru și ieftin. De aceea, fundul chiselei e mohorit tot, ca iadul. Cu trei degete își scoate o porție cam mare pentru o biată foiță *Dorobanțul*, pe care o canonește multă vreme, pînă ce ajunge să-și fabrice din ea o țigară cit toate zilele.

Ca nici odată, soarbe din cafea mai a lene, trage din tutun mai greoi, strică mai des chi-

biturile. E muncit de gînduri, care-l fac să nu mai vază înaintea ochilor nici pe cei mai răi dușmani din viață: ciorile, care-i ciugulesc cu o îndrăzneală fără seamăn agurida din boltă, și muștele cari i se plimbă pe cap cu o duioșie de vechi prietene. E îngrijat. Se vede bine. Și cum să nu fie? Cum să nu se închine cu evlavie acum, cînd aude tocînd de patru la biserică Amzei? Din toată capitala, domnu Tase nu mai simte decît pustiul ceriului, dincolo de care stăpînește puterea lui Dumnezeu, deșteptată prin glasul clopotului și ațîntită spre inima lui rugătoare.

Peste două zile, pe care le numără într'una pe degete și tot nu le mai pricepe: „Vineri, Sîm bătă, Vineri, Sîm bătă una, două . . . una, do . . . auă; Vineri, Sîm bătă“, pe ste două zile, adica Duminecă la 8 dimineața, va

trebui să săvîrșiască unul din actele cele mai primejdioase din viață: să meargă cu trenul.

Pentru nimeni în lume n'ar fi făcut asta, să-și lase căsuța albă ca un zahăr și răcoroasă ca o Sinaie, curtea cu găini, caiul încărcat și garoafele neudate și să plece așa, — unde? Tocmai la Slatina, el, care pe vremuri cit a fost profesor de limba greacă, n'a știut altă cale decît

O Smighelschi:
Evangelistul Ioan.

străzile dela gimnaziu acasă și deacasă la gimnaziu; iar de 15 ani, decind e pensionar, doar drumul pînă 'n piață; pentru nimeni în lume, afară de Cănuță, viața și slăbiciunea lui, unica odraslă — *băiatul* — vorbă înaintea căreia amuția dus pe gînduri, de-ți făcea milă; lumina ochilor lui, mai mult decît lumina ochilor: Cănuță.

Judecător la Slatina, iubit de slătineni, Cănuță a eșit băiat bun. Blajin, a știut să se strecoare printre certurile politice, și să rămie magistrat de carieră. Visul lui de aur: președinte de tribunal; apoi pensia și . . . nimic — ca și tata — Tradiție de familie . . . De altfel atîta doria și Domnu Tase și nu odată a luat bătrînul condeiul să scrie unui prieten

vechi, șef de birou de justiție: „Te rog prea mult, ai grije de fiu-meu. Vezi să nu mi-l turbure din loc. Ar fi groznic lucru pentru mine.

Prin Martie Cănuță își vesti părinții, că are de gînd să se 'nsoare. Numai decît două telegrame, una semnată Tase Moinea, alta Frosa, îl cheamau la București urgent. — — — — —

„Pe cine ieși? A cui e? Vezi să nu fie vre-una, . . . Vrei să-ți minci viitorul fript?”

Acest fript fu spus cu un glas cam ascuțit, de desnădejde.

Însă băiatul îi liniști: Fată bună, familie bună,

cu vază; parale; un adevărat noroc. Pe amindoi îi podidise lacrimile.

„Cum ți-ei așterne, așa vei dormi“.

Apoi hotărîră ca nunta să se facă în București, acasă la bătrîni, în familie.

Într'adevăr, fata le plăcu așa de mult, că la un pahar de vin, Domnu Tase apucă de fîgădui, că de vară, în lunie, vine și el cu Frosa pela Slatina.

Și-acum Cănuță le reamintia printr'o scrisoare:

„Dragă Tată și Mamă!

Vă așteptăm Duminecă negreșit. Nu uitați, avem cuvîntul Dv. Ar fi cea mai mare bucurie pentru mine să vă văd, și să mă vedeți la casa mea.“

Două lucruri îl făceau pe Domnu Tase să plîngă

ușor: Di scursul lui Coggălniceanu dela Unire, și scrisorile lui Cănuță. Mai ales aceasta, prin care-i poftia la casa lui, îl înduioșase cu desăvîrșire. Nu i se mai alegea ni

mic din tabieturile zilnice;

chiar somnul și mîncarea

mai scăzuseră. Ar fi luat-o pe Frosa

la o tablă, ca să-și mai uite; dar unde-i mai ardea coanei Frosi de joc de table?

Dumneaei învîrtia toată casa, dumneaei și cu Păuna, slugă veche, doica lui Cănuță, de care prinsese apoi atîta slăbiciune — ca de copilul ei — încît nu s'a mai deslipit de casă. Ce e drept, era și bine îngrijită; mai mult decît o prie-

O. Smigelschi:
Evangelistul Măterii.

tenă. Numai domnul Tase îi cam tăia curajul, cînd o vedea, că se prea înădește la vorbă :

— Ia lasă-ne, doică, ne-î mai povesti și mine. Acum ne e cam somn.

Amîndouă alergău pe capete după geamantane.

În patruzeci de ani nu călătoriseră decît o singura dată, la Giurgiu ; și atunci de mare nevoie, ca să minince Frosa cataif de Rusciuk, căci poftise rău și era în mare primejdie să-l piardă pe Cănuță. Atît : singurul drum de fier ; și acum al doilea. De aceea era foc și zor mare. Bietele odăi ! Pentru întia oară curățenia lor strălucitoare era lovită cu cruzime. Coana Frosa închisese ochii. Nu-l mai punea pe Tase să-și șteargă picioarele afară. Nu se mai supăra că intră în salon. Și Domnu Tase făcea un abuzgrozav, cu prilejul acesta : profita ca un copil și se strecura la recoare pe jețul din colț, lîngă transparentul lăsat, ca să afume perdelele și să întoarcă pentru a mia oară foile cărticelei cu mersul trenurilor, pe care noaptea o ținea sub pernă.

Grija călătoriei îl pusese într'un neastimpăr, că nu-și mai găsia loc, nu se gîndia ce face. Nu cîntase în viața lui ; și acum toată ziua îndruga printre dinți *Deșteaptă-te Române*. Nu se uitase la portretele din salon, de nu se mai ține minte ; acum se opria înaintea fiecăruia, cu mina dreaptă în busunarul jiletcei, jucindu-se printre degete cu gologanii de tutun.

Salonul . . . Pe zidurile albe, patru cadre, din care două mari, vechi, în creion, cam șterse de timp : Într'unul chipul lui domnu Tase, leit prințul Nichita al Muntenegrului, cînd era tînăr. În celalalt coana Frosa : o damă de pică, puțin mai încruntată. De desupt, între amîndouă, poza lui Cănuță, scos la Duschek dela Episcopie. E în picioare, între o măsuță și un grilaj, nelipsitul grilaj albicios al fotografiilor. O mină i se sprijină ușor de un album întredeschis cu arătătorul. Cel din urmă tablou, pus în alt perete, lîngă o oglindă cu ramă de nuc, înfățișază o luptă : Luarea Griviței, un furnicar de fesuri roșii, din ce în ce mai mici, daū năvală înverșunate într'un haos de fumărie și mai roșie. Scena luării Griviței e singurul lucru care poate da un sbucium sufletesc în acest salon, în care mobilă, perdele, tavan, masă, tot, pînă și scindurile aū neîntrecutul senin al albului.

Din cînd în cînd, domnu Tase părăsește salonul său ceardacul, or colțul unde a încremenit pe gînduri, și trece nerăbdător din odăe în odăe :

— Froso, Froso !

— Ce poștești, omule, de nu mai ne lași în pace ?

— Vezi să nu-mi uiți prosopul și vesta albă. Pantofii cu mărgelile i-ai pus în geamantan ? Să nu-mi faci vre-un pocinog.

Coana Frosa își iese din sărite.

— Păi da. Așa știu și eu : să stau și să poruncesc. Noi ne-am prăpădit cu firea și dumneata habar n'ai. Cel puțin dacă nu ești destoinic să dai o mină de ajutor și le aștepti toate de-a gata, nu ne mai ameți cu ordinele. Doamne, așa englez de om n'am mai văzut . . .

Domnu Tase tace, cu gîndul în altă parte. Numai cînd îl deșteaptă vre-o vorbă mai aspră, se smucește de pe scaun și trece necăjit dincolo.

Acum, după somn, simte o tristetă neînțeleasă, pe care nici rugăciunea nu i-o potolește. Intră ca să caute iarăși pe coana Frosa. O găsește în sală, stringînd sul covorul, ca să nu-l minince molliile : un covor de petice împletit de dumneaei, un mozaic de culori : par'că mi de flori de lînă și-or fi scuturat petalele în neregulă pe jos.

O mică greutate a fost grija cadoului. După o sfătuire de cite-va serî în ceardac, la lumina lunei, luară o hotărîre : Nu trebuia cheltuială mare. Domnu Tase le va duce zarzavaturî, truffandale de care nu prea se găsesc prin Slatina. Coana Frosa, un borcânaș cu peltea de gutuî, făcut din toamna trecută și pe care-l ținea în gura sobei din salon, la un loc cu mai multe altele. Numai de n'ar uita . . . Amîndoi se legară cu ață la deget și-și făcură nod la batistă, ferindu-se să spue aceasta unul celuilalt, de teamă să nu se facă de ris.

Ziua din ajun, după prînz, un chin. Coana Frosa, însoțită de Păuna, se sui în pod, ca să dea jos o *bișactea* veche, un fel de cutie mare de vișin, capacul incrustat cu sidefuri cit aluna ; aci își ținuse în tinerete și vrea să-și pue și acum, pieptene, ace, precum și mai multe *secreturi* pentru păr și obraz. Nu fusese de mult în pod. Era o învălmășală acolo : lucruri stricate, bastoane rupte, umbrele vechi — mai

mult scheletul de ele — și mai ales praf și hîrtii : cataloage de pe vremuri de ale lui Tase și cărți de limba elină. Coana Frosa le da la o parte, cu nerăbdare, una după alta, cătînd bișacteaua ; cînd, o clipă, degetele ei, apucară un carton, o poză veche cu o fetiță de vre-o zece ani : ochi mici, sprîncene abia estompate, gura zîmbitoare. Coana Frosa izbucni în plîns. Păuna, speriată, zvîrli jos o umbrelă, pe care tocmai avea de gînd să i-o ceară, și alergă spre ea.

— Ce e, coniață ? Vre-o pirdalnică de albină. . . Te-a pișcat ?

Printre suspine, bătrina o lămuri.

Era fetița lor, Anicuța, mai mare mult decît Cănuță . . . Dacă ar fi trăit, ce bucurie ar fi fost pe ea acum !

— Ascunde-o, Păuno, să n'o vadă Tase. Lui îi face rău ; e în stare să se bolnăviască și să nu mai meargă. Doamne, cum s'a rătăcit pe aici. Și eu înnebuniseam căutînd-o. Credeam că mi-a furat-o. Ține-o la tine, Păunico, și să mi-o dai mai pe sară, s'o ascund în chichița lăzii, între lucrurile mele.

Apoi, luă bișacteaua, o suflă de praf și se coborîră în sală.

Domnu Tase pîndise lipsa Coani Frosi, ca să-și facă rost de bani de drum. Avea o ladă mare, de Brașov, închisă cu trei lacăte.

Trase zăvorul, ingenunchiă înaintea icoanei, făcu mai multe cruci ; apoi începu să probeze cheile în lacăte.

În ladă, miros de naftalină trezită și de tutun. Acolo își ținea hainele mai bune. Domnu Tase le dete cu îngrijire la o parte. Din fund, scoase o cutie la fel cu bișacteaua Coani Frosi. Le cumpăraseră amîndoi, în aceeași zi, de la acelaș negustor din Podu Mogoșoaiei. Într'însa își păstra economiile din pensie, pe care nu le știa nimeni, nici Coana Frosa. Erau cite-va inele fără pietre, mai multe pietre fără inele, monede vechi de aur și de argint. Sub un capac, într'o cutie mai ascunsă, hîrtii de bancă și galbeni. Peste tot, vre-o două mii de lei, lingă care, într'un plic pecetluit, un fel de testament hotăra soarta lor : trei părți lui Cănuță, și o parte „soției mele Frosa, care m'a iubit și îngrijit.“

Cît a tremurat cînd l-a scris !

Scoase o hîrtie de o sută, trei de două-zeci și vre-o cincî-spre-zece lei mărunți pentru bacșișuri și alte cheltuieli.

D'abia închisese, cînd auzi un glas necunoscut. În grabă, domnu Tase lăsă un lacăt desuciat și ieși să vadă.

Coana Frosa nu se înțelegea cu un neamț. Cînd se coborise din pod, îl găsisse la ușa geamnicului din dos :

— Ce poștești dta ?

Neamțul ingină ceva neînțeles și da să intre în casă. Coana Frosa începu să strige la el :

— Să ieși de aici, că te dau pe mîna poliției . . .

Cînd văzu pe Domnu Tase, prinse inimă și începu să vorbiască din gușe :

— A, ui-te bărbatu-meu. *Anastase*, vezi dta, te rog, ce poștește dumnealui.

Domnu Moinea se făcuse ca ceara. Casele erau în fundul curței și cam ascunse de boltă. Noroc că fostul profesor era om cu înfățișare : pe cît de fricos, pe atît de înalt și bine făcut.

Neamțul salută, păru că-si cere iertare și plecă în grabă.

Bătrina căzuse pe un scaun, obosită de plînsul din pod și de spaimă.

Domnu Tase veni spre ea. Amîndoi cam tremurau.

— Ce căta șoacățul ?

Coana Frosa dete din umeri, zîmbind :

— Dta știi. Ce mă întrebî pe mine ? N'ai fost profesor ? Ce fel de profesor ai fost, să nu știi să te'nțelegî cu un om ? . . . Și să te sperii de el, ca o femeie ?

Lui Domnu Moinea îi fu rușine.

— Am fost de limba elenă, Froso. Și dacă vrei să afli, pot să-ți spuî că era un cerșetor. Cerea să-l ajutăm pe nemțește. Acum l-a găsit și pe el, tocmăi în ajunul plecării . . .

La nouă erau în paturî, în aceeaș odaie cu geamantanele, care se odihniau în mijloc, lingă două boccele legate foarte rău cu o sfoară. Zarzavatul aștepta afară, la răcoare, în fundul unei desage. Domnu Tase tirguise pătlăgele roșii, cartofi noi, bame, toate pe alese ; peste tot trei lei.

Toată noaptea, plin de grije, n'a închis ochii. Avea călduri și se întorcea cînd pe dreapta, cînd pe stînga. Coana Frosa adormise. Tocmăi

visa pe Anicuța într'o grădină, cînd auzi glasul lui Tase :

— Froso, hai mai iute că pierdem trenul.

Era două noaptea și cu toate că trenul pleca la opt, dumnealui ținea să fie la gară de la cincî. Altfel n'ar fi fost liniștit. Apoi, Froso uitase să-i dea guler curat și aceasta cerea timp. De și n'avea gîtul gros, încît i s'ar fi potrivit chiar și un număr mai mic, totuși Domnu Tase avea grija să-și cumpere totdeauna gulere largi. Gîtul putea să-i joace, ca într'un cerc de bute, iar cravata se ținea la cite-va degete departe de trup.

Păuna spăla și coana Froso călca toată rufăria casei.

Fără multă vorbă, somnoroasă, se dete jos din pat și-i aduse gulerul. Era cam afumat, cam ars pe ici pe colo cu fierul. Domnu Tase îl găsi de minune, mai cu samă că avea și un miros plăcut de pelin și iarbă mare, dichisuri de ale coanii Froso, presărate în fundul lăzii cu rufe. Domnu Moinea luă butonul de cilic, îl suci, vru să-l inchee ; peste puțință : gulerul era ca ferul.

— Froso, vino tu.

Dar, ceas rău. Fie din somn, fie din pricină cămășei său chiar a butonului, coana Froso nu stiu cum făcu, cum îl apăsă, că-l rupse. Domnu Tase era în culmea desnădejdei : n'avea alt buton.

— Cum făcuși, soro ? Ne-am dus pe copcă !

Intr'adevăr, la ceasul acela, era peste tot închis : Noroc că-i veni tot ei în gînd să ia o sfoară și să lege cum o putea cămașa, în loc de buton. Sub cravată nu se bagă de samă. Și așa făcu.

În sfîrșit, după o crudă despărțire de casă, după o așteptare de trei ceasuri în gară, în care n'a rămas om cu șapcă roșie sau hamal neîntrebat și nedescusut, iată-i așezați într'un vagon de clasa a doua, la fereastră, unul în fața altuia. Coana Froso, în rochie cărămizie cu flori turcești, și cu cauc pe cap. Domnu Tase în haine negre și cu plastron din rochia Froso. De partea cealaltă, doi domni : unul, un fost elev pe vremuri al lui Domnu Tase. Își recunoaște profesorul, însă nu-l salută. În schimb îl cercetează cu ochii. Domnu Moinea simte și aceasta îl cam supără. Tace. Numai din cînd în cînd îi fulgeră cu cite o uitătură. La urmă se

liniștește, căci îi vede absorbiți în vorbă. Unul dă încet celui alt lămuriri asupra lui domnu Tase. Tovarășul ascultă și ride cu poftă. Apoi se invoesc la o glumă : să-l făcă pe bătrîn să creadă că a greșit trenul . . .

Semnăturile aleargă una după alta, dînd roată ; cerul și orizontul se țin după ele în fugă mare, sub stăpînirea sfîntă a soarelui, scurtînd calea către Slatina.

Îndată după plecarea din Titu, unde se schimbă trenul pentru Tirgoviște, unul din ei scoate ceasornicul și zice liniștit, dar tare, celui alt :

— Așa dar, la două-spre-zece sîntem la Tirgoviște.

Vorbele acestea cad ca un trăsnet. Domnu Tase le aude și deschide ochii mari spre coana Froso, căreia îi îngînă, jumătate inecat :

— Auzi, Froso, că trenul ăsta merge la Tirgoviște. Va să zică ne-am rătăcit !

Pe fețele bătrînilor, în ochii lor, s'a săpat o spaimă adîncă. Domnu Tase, mai ales, stă pe jăratec. Canapeaua îl supără.

Să întrebă pe cei doi călători nu îndrăsnește. E un păcat al dumnealui să nu între în vorbă cu persoanele străine, și numai cu slujbași, cari au datoria să-i răspundă, să-l lămuriască. De aceea, s'a hotărît — fie ori-ce — să aștepte venirea conductorului.

Cum îl vede trecînd, se ia după el și-l apucă de haină.

— Domnule . . . Domnule !

Și mișcările și glasul i le-a schimbat frica. Are o intonație străină, afectată, cam pe nas. În tot domnu Moinea e acum un ușor aer de neamț.

— Domnule, mă rog, trenul acesta merge la Tirgoviște ?

Conductorul se gîndeste puțin. Apoi pe un glas cîntat :

— Dar de unde, domnule ? Noi mergem Pitești — Slatina — Craiova — T.-Severin — Virciorova. Ați greșit, poate.

Și le cere biletele.

În dreptul vorbeii Slatina, domnu Tase s'a și întors la loc, inseninat. Ochii lui mici cată ironic în ochii Froso. Și se n'țeleg de minune : Un ris pitit în amîndouă gîtlejurile, un ris copilăresc, stăpînit de rușine și de teamă. Rid pe înfun-

date, cu lacrimi, aruncind căutături de milă spre dreapta.

Apoi, domnu Tase se aplecă spre nevestă, și, cu pumnul închis, arătînd ușor cu degetul cel

mare spre cei doi vecini, îi șoptește în taină :

S'aū păcălit, Froso. Ei zic că merg la Tîrgoviște. Bieții oameni ! . . .

I. A. Basarabescu.

Cătră cei chemați.

*Voi sînteți frați de-o limbă și de-o lege,
Dar hulă numai vă rostește gura ;
Ce Domnul porunci ca să se lege,
Lăsați acuma să deslege ura.*

*Orbiți, voi nu vedeți săptura hidă
A vechiului dușman ce stă la pîndă,
Cum a pornit cu hohote să ridă,
Că-i înlezniți dorita lui izbîndă.*

*Ci nu spre hulă grea vă dete darul
Cel dătător de viață și lumină,
Cînd el vă puse să păziți altarul
La care un popor întreg se 'nchină.*

*Colo 'n bisericuța depărtată
Așteaptă credincioșii în tăcere . . .
De-o rază li-i privirea insetată
Și inima de-o caldă mîngăiere . . .*

*Și cum se stînge zvonul de cîntare,
E liniște . . . și 'n pragul ușei sfînte
Cel așteptat de toți acum răsare . . .
Cerească rouă-i picură 'n cuvinte . . .*

*O, nu-î lăsați zadarnic să aștepte
Vestirea zilei drepte de răsplată,
Privirea lor o faceți să se 'ndrepte
Spre zare, de lumină ce s'arată !*

*Se va 'nălța atunci din nou altarul
Pe cîmp întins supt bolta de lumină,
În juru-î mii și mii v'asteaptă harul
Și într'un gînd în fața lui se 'n chină.*

I. Borcia.

Cupola catedralei: Decorația ferestrelor.

ÎN NOAPTEA ANULUI-NOÛ.

Petrecerea aceea de Anul-Noû era o adevărată serbare a păcii.

O bucată bună de vreme cuconu Costăchel Mîndru și soția dumisale Nastasiica stătuseră reci față de niște prietini vechi și oameni foarte cum-se-cade, față de cuconu Niculai Văleanu și de cucoana Profira. Pricina era dragostea „tineretii” și „ambitia” cucoanei Nastasiica. Dragostea tineretii se aprinsese sfioasă întii, primejdioasă pe urmă, și învăluisse într'o căldură bolnavă pe Florica „fata tatei cea sprincenată”, fata lui cuconu Costăchel, și pe domnul Gheorghiiță, „un fel de cărbune potolit”, mîndria boerului Văleanu.

„Își trage licența la vară, zicea cuconu Niculai, ridicînd din sprîncene, și pe urmă nu mai am nici o grijă! Halal băiat!”

Atoasa de cucoană Nastasiica, însă, nu prea se uita la asta pe semne, și dintru'ntii nici nu voise să știe, bătuse din picior la fată și-o amenințase cu degetul, răcînd cit putuse dumneai de tare. Dar deodată se muia: fata se împietrise, strînsese buzele, începea a pierde pofta de mîncare, și cucoana Nastasiica plecă capul. Pe de altă parte cucoana Profira, deși avea o gură-sabie, care nu mai tăcea, repede se înduioșase la o privire galesă a „învățăturii mamei”, și iată că furtuna fusese înăbușită înainte de-a izbucni.

Cît despre boeri, ei nu se mai numărau la socoteală. Cuconu Neculai era un om de lume, prea vesel și prea de treabă, care nu se interesa de copilării, iar cuconu Costăchel Mîndru, chiar dacă se înroșea de minie și i se bulbucau ochii ca la broască, se potolia îndată, și în toată viața lui nu purtase o adevărată dușmănie de vorbe tari, ascuțite, pătrunzătoare, decît religiei, preoților și „lui Dumnezeu care nu există, cucoane, — ce-mi umblați mie cu fleacuri!”

Acum se împăcaseră (la dreptul vorbind, nici o dușmănie nu fusese), se împăcaseră și petreceau Anul-Noû bătrînește, colo, cu plăcinte după curcan fript și cu un vin, care acuma nu se mai găsește! — Căci trebuie să se știe odată pentru totdeauna, că nu mai este acuma ce era în vremea veche!

Venise la asemenea petrecere și popa Dumi-

trache Dăscălescu, un vrednic slujitor al Domnului, cu barba lui mare albă, cu ochi șireți plini de voe-bună și împăcare. Venise și cucoana Liza — Garofița, cum îi ziceau toți — cu larma glasului ei, cu viața-i limpede ca un vînt de primăvară. Deși numai de trezeci-și-cinci de ani, părea tînără, cu obrajii rumeni și cu ochii plini de rîs. Adusese cu dînsa și pe *Neamțul* ei, un Leah bun ca un copil, doctorul orașelului, care o luase de nevastă din dragoste și care și acuma muria, nu mai putea, i se topiau ochii, privind-o într'una și mîngîindu-și barba mare bălană.

Toți vorbiau ațîțați acuma, cătră sfîrșitul mesei. *Neamțul* își flutura barba și bătea cu pumnul în masă; cucoanele țipa ascuțit, cu ochii umezi; boerii închinau cu gălăjie păhare pline; tinerii înfierbîntați tresăriau neconțenit ridicînd capetele și minile; cucoana Liza ridea într'una sorbind numai cîte-o picătură din păhărel. Numai popa Dumitrache privia cu liniște pe toți și se gîndia la ale lui; și par'că ținîndu-i tovărășie, tristețea familiei, duduca Anica, sora mării mare a cucoanei Nastasiica, tăcea cu fața ofilită în cercul de păr alb, ca într'o cunună de zăpadă sub care stăteau înghețate focurile tineretii ei sterpe.

Urătorii conteniseră; la ferestre tremura numai vîntul ernii; cele din urmă clipe ale anului vechi se scurgeau domol. Jorjică, băețelul numai de nouă ani al lui cucon Costăchel Mîndru, cu glas ascuțit, porni a zice *Concertul în luncă*, înălțat deasupra tuturor pe-un scaun, dînd stîngaci din mină. Cînd sfîrși, începu a ride, și cu toții porniră a bate din palme, pe cînd duceau Anica il primia în brațe, cu ochii în lacrimi.

Cuconu Costăchel zise încîntat:

„Îți place, domnule? Ce băiat! o comoară!

— Da! zise cu convingere boerul Văleanu. Are mare talent!”

Iar tinerii, spionați de mame, se priviau cu ochi calzi, cu obrajii înflăcărați.

„Brava! brava! strigă cucoana Liza. Unde te uiți, domnule Gheorghiiță? unde mi te uiți, domnișoară Florico?”

Neamțul, doctorul Johan, întinse o mînă lungă, lungă, și umplu păharele:

„Noroc să dea Dumnezeu!”

Cuconu Costăchel tresări ca la o chemare veche. Cam cu chef, cu gust de vorbă, se îndreptă în scaun, zîmbind cu dispreț:

„P-eh! ce Dumnezeu! Nu există, cucoane, ce-mi umblați mie cu fleacuri?”

Și hău încet, zîmbind, păharul de vin. Toți tăcură. Cucoana Nastasiica îi aruncă o privire lungă, și zise apăsător:

„Iar? Of! cînd îl aud, nu mai pot!”

Dar boerul nu voia să știe. Acesta era calul lui de bătae; aici era mîndria lui; aici era cultura lui veche dela *Academia Mihaileană*; asta era ambiția lui de liberucuetător; asta era prada, pe care mult o adulmecase, și asupra căreia se repezia vijelios.

„Ce-e? Cu-um? Adică... vra să zică e vorba pe discuție? Unde-î Dumnezeu dumneavoastră? unde-s sfinții dumneavoastră?”

Și se uita străpungător spre popa Dumitrache, care învîrtia blajin, zîmbind, între două degete, o boboacă de pine.

Boerul Neculai Văleanu ridică mina împăciuitoare.

„Ei lasă, frate, — glumești? Par'că cine nu știe că este Dumnezeu? Cine-o făcut lumea, cine-o făcut pămîntul? Cine ne-a făcut pe noi? He-he! las-o încolo!... Ce să ne batem noi capul!

— Nu, nu se poate! strigă cuconu Costăchel privind crunt la popa Dumitrache. Iată, aici avem un preot! Acesta e om de treabă, îl știm cu toții! (Tinerii zîmbiau privindu-se). E foarte de treabă! Dar unde mai este unul așa? Spuneți-mi mie, mă rog! Eū nu cred nici în sfinți, nici în tata sfinților!

— Uf! omul ista mă omoară! strigă cu năduf cucoana Nastasiica. Așa face totdeauna! Uite-așa face, și cînd îl aud, — mor!

— Nu! nu se poate! rosti convins și liniștit bătrînul, trecîndu-și dreapta prin părul cărunt. Eū nu cred nici în sfinți, nici în tata sfinților!

— Ei lasă, cucoane Costăchel, lasă! strigă cu ochii luminoși, aprinsă la față, cucoana Garofița.

— Nu se poate! nu las! Unde-î? L-ați văzut vreodată? Eū nu l-am văzut! (Privind pe doctorul Iohan.) Dumneata l-aî văzut? Nu l-aî văzut! Nici eū nu l-am văzut! Nu există! Eū

nu cred nici în sfinți, nici în tata sfinților! Eū spun foarte serios, cu convingere! De cîteori am spus și-am dovedit?

— Of! totdeauna! totdeauna! Așa mă omorî cu zile dumneata! se văeta cu minile la cap cucoana Nastasiica. Părinte, spune și dumneata o vorbă. Nu vezi că aista-î un păgîn?”

Preotul, zîmbind, își mîngăia barba.

„Spun, cum nu?”

Boerul Costăchel Mîndru tresări:

„Ce-e? Cu-m?”

— Da, cucoane Costăchel, eū îți dovedesc că este!”

Cuconu Costăchel voi să sară de pe scaun, dar boerul Văleanu îi puse moale mîna în piept.

„Stai, frate, — să vezi că-ți dovedește...”

Cuconu Costăchel privi în jur, cu ochi bulbucăți, sforăind, răsucindu-și cu amîndouă minile mustățile sure. Apoi deodată se liniști. Popa-l privia țintă, cu ochi buni, zîmbind, și cuconu Costăchel, par'că-și aduse aminte de ceva și nu mai zise nimic.

„Vezi, cucoane Costăchel? zise foarte domol preotul. Vezi? De ce te tulburi de geaba? Nu-ți aduci dumneata aminte de iarna aceea grozavă de-acu opt ani? Așa-î că-ți aduci aminte? Știi, atunci cînd a căzut deodată bolnavă duduia Florica? Îți mai aduci aminte, dudue Florică? Da, își aduce aminte...”

Boerul Mîndru voi iar să zvîcniască de pe scaun, dar cuconu Neculai Văleanu îi puse zîmbind palma pe piept. Toți ochii erau îndreptați spre el.

„Vezi că-ți aduci aminte, cucoane Costăchel? urmă popa Dumitrache. Ia uite la cucoana Nastasiica: și-acu-î vin lacrimi în ochi... Era o viforniță afară, era o minie a lui Dumnezeu... Și duduia Florica era slabă, slabă, o umbră, de-abia sufla...”

Preotul se întoarse ușor spre doctorul Iohan.

„Nici dumneata n'ai fi putut atunci face nimic... Puteai face ceva? Atunci era la noi un doctor bun, săracul, bătrîn care-și pricepea meșteșugul... Și cu el mă împăcam bine... Și ce-a zis? Ce-a zis, cucoană Nastasiică, doctorul... Adică de-acu s'a sfîrșit!... Poți face ceva cînd e *gata*? — Doctorul Iohan dădu încet din cap: Nu. — Ei vezi? Numai cucoana Nastasiica s'a gîndit că mai este o nădejde...”

O. Smigelschi: Puterile.

Eu eram în casă, — și cuconu Costăchel plîngea ca un copil...

— Nu plîngeam... șopti înăbușit boerul.

— Ba plîngeai, cucoane Costăchel. Spune drept că plîngeai. Negî că-ți aduci bine aminte? Și cucoana Nastasiica își aduce aminte. Plîngea și dumneaei, și amîndoi vă uitați la fetiță... Sta topită, topită, albă, fără viață, c'o suflare care n'ar fi putut mișca un fulg, — și-atunci am simțit în mine ceva, ceva ce n'ași putea spune... Îmi era așa de milă, cucoane Costăchel... Uite, vezi, dacă se ducea, nu te-ai fi bucurat acu de-așa floare, și n'ați fi intrat cu veselie în Anul-Noû... Zece ani trecuți, — de zece ani ar fi fost pierdută, cucoane Costăchel, și nu s'ar fi bucurat de viață, de fiecare clipă ce vine... Și-atuncea mi-a venit așa ca o undă de lacrimi, ca o lumină mare, care numai dela Dumnezeu poate veni... Și mi-am pus, domnule Johan, patrafirul, și mi-am luat, cucoană Liză, cartea... Uite, și cucoana Profira știe... Și m'am gîndit eu mult și m'am înălțat cu tot su-

fletul, cu tot cugetul, cu toată mila, cu toată durerea dumnilale, cucoane Costăchel, cu toată zdrobirea cucoanei Nastasiică spre Domnul, și m'am rugat, m'am rugat, — și tustrei plîngeau...

Așa ceas de smerenie rar se întîmplă, odată în viață... Dar atunci putem pricepe *ceva* care nu se întîlnește în fiecă clipă a vieții...

Îți aduci aminte, vād bine: stătea cu palmele la ochi, cu fruntea pe marginea patului, lîngă cucoana Nastasiica. Și fetița nici nu gemea, nici se clintia, poate nici nu mai sufla. Și s'a întîmplat lucrul cel mare: nu-i așa, cucoane Costăchel? Ce-ai simțit atunci? Uite la fetiță: de-aceia trăește... Dacă n'ar fi fost *ceva*, acu ar fi țărînă rece, sub holbura vîntului!"

Preotul tăcu deodată. Cucoanele suspinară. Boerul Mindru nu mai zicea nimic, foarte mișcat c'o bunătate mare în ochi. Și în tăcerea odăii deodată toți își întoarseră capetele spre Florica rumenă, cu ochii mari sprîncenați. Tata privia în gol și plîngea încet.

De ce plîngea? Nimeni n'ar fi putut spune,

O, Smighelschi: Incepătoriiile.

— dar toți simțiau că tineretea ei, că dragostea, că viața ce venia încet-încet cu fioroase bucurii și dureri îi cutremurase sufletul.

Și în tăcerea adîncă ciasornicul de pe comoda veche din umbră, începuseră, abia simțit, să însemne miezul nopții, cu vibrări dulci, ce veniau ca din adîncimea altei lumi.

Toți stăteau neclintiiți. Și deodată cea din urmă clipă a anului, ușor, căzu în veșnicie.

Iar fata plîngea pentru clipa următoare ce izvorise din necunoscut, și pentru dragostea care-i umplea sufletul cu bucuria vieții: plîngea c'un zîmbet nehotărît, pe cînd preotul privia pe gînduri cum ochii tuturor se umeziau de lacrimi.

Mihail Sadoveanu.

STRĂIN ÎȚI PARE...

Străin îți pare pină și plînsul tău acum...
Rămii așa ca omu, ce-a rătăcit din drum,
Și nu ți-ai mai ști spune de unde-ai fost plecat,
Nici unde-ai vrea anume s'ajungi, că nu te-abat
Din drum ca altă dată muștrări, nici dor, și nici
Nu ai anume-o rugă cînd ochii ți-i ridici — — —
I-albastru sus, și-albastră e marea jos, și-ți lași
Privirile în lacrimi spre zări, dar cei rămași
In urma ta acolo, nu vin și nici nu-î chemi,
Ca 'n alte dăți, — acuma de doru lor te temi,
Că sînt mormînte-acolo ce partea lor și-o cer
Din plînsul tău, și dorul de astăzi ți-i stingher

De ele și de toate, c'ajungi de nu mai știi
Nici cine plînge 'n taina cărăriiilor pustii
Cînd te 'nspăimîntă marea cu plînsu-i sbuciumat,
De te 'nfiori zmerită ca după un păcat — — —

O, nu te mustre morții, nici viii tăi uitați,
Ar fi păcat o vină în plînsul tău să cați.
Căci clipa 'n care-un suflet atîns-a greul chin
Să-și simtă pin' și plînsul din ochii lui străin,
De-ajunsu-i să-î sfințiască prinosul de simțiri —
Chiar de-ar avea în urmă-i un veac de rătăcirii.

Brăila.

Fatma.

ACASĂ.¹

Arendașul se sculase de noapte și pornise de grabă spre gara Sălcuței. Îi telegrafiaseră Mișu că sosește în dimineața aceea și el se grăbia să ajungă la timp în gară.

Luceafărul de ziuă-î răsări prin dreptul grădinilor bulgărești din Tigăița. Noaptea era senină și răcoasă, drumul pustiu.

Arendașul se 'nvăluise într'o șubă groasă, iar pe picioare își așezase o pătură. Ședea răsturnat în trăsura, cu minile petrecute în mînele șubei, cu capul lăsat puțin într'o parte, cu ochii închiși. Părea că n'aude, părea că nu vede.

Bucuria că-și va revedea băiatul era mohorîtă de o umbră de îndoială, care nu-l mai slăbia de cînd primise cea din urmă scrisoare a lui. Oare ce se va fi ales din băiatul lui? E ațit de ispititor acest Paris îndepărtat! Pe cîți tineri nu i-au amețit plăcerile lui nebune?! Pe cîți tineri nu i-a stricat, nu i-a frînt, nu i-a nenorocit vîrtejului uriaș?...

Trăsura fugia ușoară prin praful umezit de rouă și moale ca zăpada proaspătă. În urma ei plutiau două linii alburii ca două șuvițe de fum. Și caii mergeau repede, strănutînd din timp în timp. Iar vizitiul încremenise ca de piatră pe capra trăsurii, cu ochii înaintea cailor, cercetînd întinsul drumului.

Apoi gîndul arendașului o luă pe alte cărări mai înflorite. Nu e doctor în drept? Ei și? N'o să-l pot eu căpătuși și fără acel petec de hîrtie stampilată și iscălită? Slavă Domnului: Jani Livaridi are proptele bune și gardul cu proptele nu cade la vremuri grele...

Cînd ajunse la gară, mai era un cîas pînă la sosirea trenului. Arendașul spuse vizitiului să tragă la o crișmă din dosul gării și să aibă grijă de cai. El se duse în gara singuratecă. Întră în salonul de clasa I-a și se lăsă pe o canapea. Mai era cîneva acolo, dar el nu-l putea vedea bine din pricina acelei lumini nedeslușite, galbui, a luminatului de ziuă. Îi auzia numai răsuflarea adîncă, sgomotoasă...

Apoi lumina se învioră, năvăli din ce în ce mai multă și desluși colțurile. Celce dormia se deșteptă deodată, se întinse, căscă și se uită prin prejur. Era un proprietar din apropierea lui Livaridi, un fel de colonel în retragere, dator vîndut. Burlac, el cheltuia foarte mult cu caii și cu femeile. Văzînd pe Livaridi, se ridică și veni spre el cu mîna întinsă:

— A! Salutare, boierule, salutare!

— Bună dimineața, domnule colonel!

— Da' cu ce treabă pe aici? ... Pleci undeva?

— Ba nu. Aștept băiatul. Vine dela Paris.

— A! Așa! A terminat?

— Da! E doctor în drept.

— Bravo! Bravo! Te felicit!

— Mersi!

Apoi, proprietarul se așeză lîngă masă în fața lui Livaridi.

— Ei, da' cu afacerea?

— Rămîne cum am vorbit!

„Afacerea“ era următoarea: După ce se va termina contractul lui Livaridi cu Măcieș, Livaridi să ia în arendă moșia acestui colonel.

— A venit mai zilele trecute Chirișescu pe la mine. A auzit că vreau să arendez moșia și venise să i-o dau lui. I-am spus că-s vorbe lumești. Eă vreau să trăiesc înainte pe moșia mea... Să i-o arendez lui?

Livaridi tăcea și se uita într'un colț al odăii.

Se gîndia că acest colonel urmărește, de sigur, vre-un plan ascuns și el se întreba cum i-ar putea lua pentru totdeauna moșia ce-î rămăsese dela părinți și pe care el o fărîma zi cu zi, împrumutîndu-se cu sume mari, pe care le zvîrlia pe cai de curse și pe femei ușoare.

Pe peron începu a se simți mișcare: veniseră copii și fete cu buchete de țintaură proaspătă, cu legăturile de sparanghel sălbatec verde și amăruși; veniseră chirigii cari așteptau să le pice vre-un călător cu drum mai depărtat; un popă de țară cu o față îmbrăcată ca o cucoană de oraș, și un soldat dela vînători, stins la față de boală grea...

Un șuer cald veni pînă în gară și trenul se zări venind repede și suflînd sulite de aburi pe nările-î uriașe. Sosi, se opri.

Dintr'un vagon de clasa I-a sări sprinten un tinăr slăbuț, îmbrăcat într'un elegant costum de călătorie, pe cap cu o șapcă ușoară de mătase, în gură cu o pipă albă de spumă de mare.

— *Bonjour, papă!*

Livaridi strînse la piept acest trup suptîratec și fraged al copilului lui și îl privi apoi lung în ochi, spre a citi în ei răspunsul la întrebarea ce-l chinua de cîteva zile, spre a goni din sufletul lui îndoiala ce nu-l mai slăbia. Tinărul răbda fără să clipiască privirea bătrînului, apoi începu a ride:

— Nu mă mai cunoști?

— Ba da!... Ba da!... Ai mai crescut, mi se pare!

— La revedere, domnule Livaridi!

Colonelul trecu pe lîngă ei, salutîndu-î pe amîndoi. Par'c'ar fi vrut să spue că și el se

¹ Fragment din romanul „Două neamuri“.

bucură de sosirea lui Mișu, dar ca om cu bună educație, nu vrea să turbure prin prezența lui cele dintâi clipe ale revederii.

— Drum bun! Drum bun, domnule colonel! Livaridi se simți lingușit de acest salut adînc, pe care i-l făcuse un colonel în fața lumii de pe peron și de pe la ferestrele vagoanelor. Par'că se ridicase și mai mult în ochii lui însuși. Și pentru întîia oară judecă mai puțin aspru pe acest proprietar risipitor, care zvîrlia în cele patru vînturi averea agonisită de părinți și strămoșii lui?...

Trenul șueră și porni; tatăl și fiul se îndreptară spre trăsură.

— Gata, loniță?

— Gata, boierule!

— Să te văd ce poți!

Trăsura porni repede. Cei doi oameni stăteau unul lingă altul și se pîndiau cu coada ochiului, ca doi străini cari vor să se spioneze unul pe altul, spre a afla ce le zace în fundul sufletului. Vorbiau puțin ca oamenii cari n'au ce-și spune. Trăsura mergea prin sate cu căsuțe mărunte, curățele, cu ulițele pline de praf și de copii desculți și pîrliți de soare, cu ciini obraznici cari se ridicau din țărîna și se năpustiau asupra trăsurei, lătrîndu-î cite-o bucată de drum. Apoi gonita pe cîmp, printre lanuri verzi, pline de viață nouă. — Ah! Ce departe era acum de Mișu acel Paris fermecat, cu străzi curate, cu case înalte, cu teme frumoase!

Îl se părea că plecaseră de un an de zile din el. Depărtarea în spațiu îl făcea să creadă că a trecut la mijloc multă vreme.

Și o întrebare îl chinuia fără încetare: oare se va mai putea el obicinui vreodată să trăiască în țara românească? Îl se părea că e o mare cruzime a soartei ca el, omul suptiat, poleit, care a trăit ca un mare boier în cel mai frumos oraș din lume, să fie acum aruncat la țară, între niște țărani proști, aproape sălbateci.

Iar bătrînul simțea că feciorul lui nu e plămădit din același aluat ca el, simțea că sufletul lui e slab și se poate rupe ușor.

Au mers așa o bucată bună de cale, schimbînd cînd și cînd cite-o vorbă. Bătrînul fuma țigare după țigare, băiatul se prefăcea că-l fură somnul, spre a arăta bătrînului că e de obosit. Iar vizitii de pe capră se gîndia că boierii au altfel de suflete, nu ca oamenii de rînd, ca țărani cari se sting de dor.

Și tocmai cînd intrară în țarina Vultureștenilor, bătrînul se întoarse către fecior:

— Uite, Mișule, de aici se ncepe Vultureasca și merge 'ncolo spre dreapta pînă la puțul cu cumpănă de colo din fund. Îl zărești? De acolo cîrnește spre stînga și ține așa pînă dincolo de Movila Berzii. O vezi?

Băiatul se prefăcea că se uită cu băgare de seamă spre a face pe placul bătrînului.

Încrețea fruntea, strîmbea din obraz:

— Pînă unde? Aha! Pînă colo, nu-î așa?

— Da, da! Pin'acolo... Frumoasă moșie!

— Și știi că proprietarul e la noi? Mă rugase de mai de mult să nu care cumva să nu-l chem și pe el cînd vei veni tu. Și l-am chemat.

Trăsura ajunse la curte și se opri scurt în fața caselor boierești. Măcieș era pe cîmp. Caliopi sta în capul scării, surizînd, cu sufletul scîldat de bucuria revederii fiului ei, singurei ei odrasle.

Tînărul sări iute și se repezi spre ea cu brațele întinse!

— *Bonjour, maman!*

— Puișoru mamei!... Ce slab ești!

Și mama se uita cu drag la odorul ei. Ce-î păsa ei că n'a luat diploma? Ce-î păsa ei că a cheltuit treizeci de mii de lei?!

Era acum înaintea ei fiul cel instrăinat, era înaintea ei, cam slăbuț — ce-î drept — dar așa sînt toți tinerii cari se întorc dela învățătură. Și ce bine-î stă șapca de mătase!...

Iată că sosi și Măcieș de pe cîmp. Arendașul îl văzu de departe și-î făcu din cap, par'c'ar fi vrut să-î spuie: da' calcă mai repede, omule, dacă vrei să-mi cunoști băiatul.

— Fiul meu Mișu, doctor în drept dela Paris.

— Domnul Ilie Măcieș, stăpînul nostru.

Arendașul rîdea. Cei doi oameni își dădură mina.

— Încîntat, domnule!

— Să trăiești, tinere!... Și... cinstit genere de-acu'ncolo! Ai ochit ceva, Jani?

Caliopi se repezi la bucătărie. Tocmai azi cînd trebuia să se miște mai iute toată lumea, tocmai azi i se părea că de-abia se mișcă argătimea. Par'c'ar face înadins!...

Se așezară la masă în balcon: Mișu în fața lui Măcieș, arendașul în fața soției sale. Așa spusese Mișu că se așează mesenii în Paris: boierii de gazdă față în față la mijlocul mesei, oaspeții la stînga și la dreapta lor, după vîrstă și considerație. Tînărul mîncă puțin și făcea fazoane de boier nemuncit. Măcieș îl cîntăria din ochi și se gîndia că acest firfizon se va amesteca mine-poimîne în politică, va ajunge departe, va răzbate și va pune într'o zi la cale treburile țării, va vorbi despre nevoile țaranului român, va atinge cele mai grele chestiuni cu ușurința omului cu un pospaiu de cultură. În vre-o două rînduri încercă să vază ce-î poate capul, dar tînărul avu o strîmbătură din nas, răspunsuri de sus, ca un om care nu stă de vorbă cu ori și cine, cînd e vorba să se atingă un subiect mai serios.

Nu-i spusese oare tatăl său că acest ghi-zorozi de boier îl rugase să-l poftească și pe el cînd va veni Mișu? Venise să-l vadă ca pe un lucru rar și cînd sosește el, dumnealui e pe cîmp. Cît pe aci să-l aștepte și cu masa! Și acum se obrăznicește și vrea să discute cu el lucruri mari. Dar ce putea discuta un om incult, un proprietar cu fața arsă de soare cu el, Mișu Livaridi, eșit proaspăt-prospătel din lustruala Parisului?!

Arendașul văzu însă că prin ochii lui Măcieș trecu un fulger de minie și călcă pe supt masă pe Mișu, apoi abătu vorba despre țărani din Vultureasca:

— Da știi, boierule, că Vultureștenii noștri sînt cam lungi de mină!

Măcieș se uita la el, întrebîndu-l din ochi: . . .
— Dar de ce?

Și atunci arendașul începu a înșira cum a prins el pe unul cu carul încărcat de snopi furați din clăile arendășești, cum a prins pe altul noaptea cu caii 'n grîul verde, și cum i-a bătut pînă i-a lăsat lungiți în drum.

— Hoți, boierule, hoți și mîncinoși!

Boierul Măcieș dădu să zică ceva, dar Mișu îi luă înainte.

— Numai Vultureștenii sînt hoți? Toți țărani de la noi sînt hoți și leneși. Toată iarna dorm ca niște trintori și vară se vaită că mor de foame. Cînd le vine bine, fură de sting. Cînd ie ei nu se pomeneste! Rușine? Nici atît! . . . Prin Franța țărani sînt muncitori și cinstiți . . . Noi sîntem un popor de barbari.

Vorbele cădeau grele, rari, ca spuse de cine știe ce bărbat învățat. Caliopi rămăsese cu ochii la băiatul ei și nu mai putea de dragul lui. Arendașul se uita la Măcieș, întrebîndu-l din ochi: îi place?

Atunci boierul nu se mai putu stăpîni și țînd drept în ochi pe băiatul arendașului începu:

— Domnișorule, să mă ierți că îndrăznesc și eu care n'am școală înaltă ca D-ta să spun un cuvînt în chestiunea asta. Ceeace spuî D-ta acum e lucru pe care îl știm cu toții: toți gazetărașii, toți oamenii neisprăviți ne spun pe toate glasurile, că țăranul român e leneș, bețiv și hoț. Toți oamenii aceștia cari ne vorbesc astfel despre țărănimea noastră, o cunosc tot atît cît cunoaștem noi limba chinezească. Fosta-i D-ta multă vreme la țară? Mi se pare că mai mult prin București mi-ai stat. D-ta n'ai dreptul să vorbești așa căci tot bănetul cu care ai învățat la Paris, ei ți l-au stors din pămînt. Nu-i așa, Jani? Uite, întreabă-ți părintele, întreabă pe Jani pe care-l ploaună ploile și-l bat vînturile pe cîmp, în mijlocul acestor țărani pe care D-ta îi vorbești de rău.

Arendașul dădu din cap și nu spuse nimic.

Vedea că boierul se necăjise și nu vrea să mai pue și el gaz în foc.

Măcieș urmă:

Țărani D-tale din Franța nu-ți ies la cîmp decît după ce-au îmbucat o bucată de brînză și dat pe gît cogeami-te năstrapă de cafea, de cidru sau de vin. Și unde-ți muncesc țărani din Franța din noapte pînă'n noapte? . . . Cei din Germania?! . . . Aceia umblă cu cana de cafea și cu sticlele de bere după ei. Ai noștri se 'nfig la muncă de noapte și nu iați nimic în gură pînă la prînzul mic. Se hrănesc și ei cu aier, bieții . . . Și dacă pun mîna și iați cînd le vine bine, asta iar se esplică: au fost furați și amăgiți și ingenunchiați atît amar de vreme. . .

Care cum veniți de peste hotarele țării, ne vorbiți de ce-i pe acolo, strîmbați din nas la tot ce vedeți în țara românească. Ceice vin din Franța, ne spun să ne franțuzim, ceice vin din Germania, să ne facem Nemți.

Cînd ne veți spune oare să rămînem Români?"

Măcieș tăcu și o liniște grea se lăsă în mijlocul mesenilor. Tinărul își găsise stăpînul și sta acum cu ochii în farfurie, cocoloșînd între degete un miez de pine — obicei apucat din penzion, unde se izbiau băieții, pe ascuns, cu bile mici de pine, în ciuda repetitorilor. Iar Caliopi se uita la el cu băgare de seamă, par'c'ar fi văzut pe fața lui un semn pe care pînă acum nu-l văzuse. Arendașul rinjia și turna vin în pahare . . .

Dupăce beură cafeaua, se despărțiră. Măcieș dădu nițel ochii 'n gene; arendașul își luă o condică de socotit oamenii și se duse în grădina sub un pom. Caliopi rămase cu tinărul într'o odaie innecată în umbră. Băiatul îi spunea cum a trăit el prin Paris, ce minuni a văzut el pe acolo, și ea îl asculta cu băgare de seamă și par'că vedea aidoma străzile frumoase, casele înalte, mulțimea, fierberea aceluî oraș îndepărtat.

Arendașul socotia zilele cu palmele și cu carul ce i se făcuseră pînă'cum, cele ce i se vor mai face, pogoanele de seceră încăputate din iarnă pe bani dați înainte sau pe mălaiu, și cele pe cari va trebui să le plătiască în bani gata . . .

Iar boierul Măcieș se sculă curînd, se răcori cu apă pe obraz, își tăia o nuelușă de salcie și porni domol în sat.

Mergera incetinel prin praful cald, cu pălăria pe ceafă, după obiceiul apucat din tinerețe. Toți Măcieșii purtasera pălăriile așa: le plăcea să-i bată soarele pe frunte . . .

Casele păreau pustii. Din gardurile de dracilă deasă de pe coama șanțurilor răbufuia cînd și cînd valuri de căldură ca dintr'un cuptor în-

fierbîntat. Pe alocuri se vedeau la umbra case-
lor bătrîne ce-și legănau nepoței și nepoțelele
în albiu, cîntîndu-le cîntece de leagăn, dulci și
pline de dragoste. Băiețași, numai cu scurta,
se arătau ici-colea la vrăniți și priviau băgători
de seamă la boierul Măcieș. Alții, mai mărișori,
ridicau tăbii și-și împrejmuiau cuprinsul curții
lor închipuite pe șosea, cu praful pe care-l ridi-
cau în spinări ca niște dealuri... Cînd și
cînd cite-un cîne miriia, somnoros, topit de
căldură, dar nu se mișca din loc... În dreptul
cîrcimei lui Năstrapă era un car cu coviltir: un
Muntean vindea păcură. Boierul se uită înlăun-
tru, dar nu zări nici un Român... Prin curțile
arse de soare se păliau maldăre de papură din
care se vor face în curînd legăturile ce vor cet-
lui znopii mari de holdă.

Cînd ajunse în dreptul școlii, auzi băieți cîn-
tînd. Boierul se opri nițel să asculte. Printre
glasurile lor suptirele se deslușia glasul gros al
învățătorului. Măcieș intră în clasă. Învățătorul
îi eși înainte, bucurat în adîncul sufletului că
boierul și-a mai adus aminte de școală. Îl pofti
pe scaun și el rămase în picioare înaintea lui.
Vorbiau domol, să nu-i auză copiii. Măcieș se
uita cu drag la acest apostol al Vultureștenilor,
care le purta portul și le da lumină. Un om
de mijloc, bine legat, tuns militarăște, cu că-
mașă cu riuiri, albă, înflorită, cu un minecar
scurtuleț, împodobit cu flori de amăciu. Era
aceleași Român inimos, Vultureștean din moși-
strămoși, și care nu s'ar fi dus din satul lui
pentru nimic în lume.

— Nu vrei să-mi ascultați vre-un băiat, bo-
ierule?

Măcieș se sculă și se apropie de banca din
față:

— Al cui ești tu, băiețas?

— Al lui Stan Frunză!

— Și'n ce clasă ești?

— Într'a 4-a!

— Știi tu să ne spui vre-o poezie?

— Știu!

— Ia, spune!

Băiatul se făcuse roșu ca mărul. Se uita cînd
la boier, cînd la învățător, par'c'ar fi vrut să-i
întrebe: Pe care s'o spuî? Curpen îl îmbărbătă
din ochi.

Copilul inghiți un nod ce i se pusese în gît,
tuși și începu:

Plecat-am nouă din Vaslui
cu sergentul zece
și nu-i era, zău, nimănu
în piept inima rece!

Inima boierului creștea de bucurie. Copilul
șpunea deslușit, cu ochii cînd la învățător, cînd
la el. Îl opri pe la jumătate:

— Bine, băete! Așa să'nveți mereu!

Măcieș întrebă apoi pe altul din Istoria Ro-
mânilor. Două chipuri din trecutul țării noastre
îi erau lui mai dragi: Mihaî Viteazul și Tudor
Vladimirescu. Acestuia el îi zicea Tudorel Vla-
dimirescu. Și băieții răspundeau pe placul lui:

— Mihaî Viteazul fu cel mai mare domn al
Munteniei. El băgă spaimă în Turci, și vru să
uniască Muntenia, Moldova și Ardealul. Dar l-au
răpus mișelește Nemții!

— Tudor Vladimirescu a fost ucis tot mișe-
lește de Greci.

Uciși! Uciși mișelește!...

Măcieș simția că învățătorul nu făcea cu co-
piiîi lui numai o înșirare de domni și de ani, ci
dezgropa măririle țării noastre, le însufleția, le
întipăria ca într'o ceară moale în sufletele co-
piilor de școală...

Eșiră prin curte.

— Ei, cum te mai împaci cu arendașul meu?

— Rău, boierule! Rău!

Era o poveste veche asta. Arendașul nu s'a
putut nici odată apropia de învățător. Simția că
în acest om Vultureștenii vor găsi totdeauna un
sprijin în îndărătnicia lor, că acest om le va
arăta cum îi îngenunche zi cu zi „veneticul”.
Iar învățătorul simția că arendașul n'are nici o
legătură cu pămîntul sfînt al acestei țări și știa
că-i poate face 'n orice zi rău, prin proptelele ce
și le făcuse din bărbații cu trecere în țară. Era
o ură ascunsă care le cocea în suflete, care
clocotia în amîndoi, cum clocotește izvorul sub
pămînt, nerăbdător de a eși la soare.

Cit ține plivitul, toți copiii mai mărișori
mi-i ia la plivitul griului. Îi amăgește cu cite-un
ban pe zi, cu cite-o acadea, cu cite-un covrig
uscăt, cu cite-o roșcovă pe care le primesc
copiii seara dela un Grec care s'a pripășit cir-
ciumar aci de trei ani de zile, de sigur, omul
lui Livaridi. M'am plîns revizorului, dar el dă
din umeri, bag'seamă că lui îi e mai mare
teamă de arendaș decît mie.

Măcieș îl asculta cu băgare de seamă, cu
sufletul mohorit de un ghimpe de gînd pe care
el îl simți la cităva vreme după ce și-a arendat
moșia: „De ce a arendat el moșia unui Grec?
Era abătut, pierdut din cauza morții soției lui
și a închis ochii, a arendat Vultureasca lui rod-
nică celui dintîi venit!”

Îl se părea că întregul norod din Vultureasca
vorbia prin gura învățătorului, îi imputa că l-a
dat legat de mîni și de picioare streinului.

— Cînd au cules bieții oameni porumbul de
pe cîmp — urmă învățătorul — cînd l-au cură-
țat de foi și l-au făcut grămezi, nu vine să-i
dijmuiască. Nu! Întîi să-și pue el griul în pă-
mînt.

Par'că n'ar putea dijmui în două-trei zile și

să-și semene apoi griul! Anul trecut dăduse zăpada la Vineria Mare și bieții oameni erau tot pe cîmp. Adecă oamenii, nu! Numai femeile și copilașii, tremurați de frig, se pîrpăliau pe lingă vre-un foc ce ardea ca pe ghiată. Oamenii făceau arătură la arendaș.

Și știți ce dijmă le ia? ... Nu din cinci două cum le luați D-v.; din două una! Le-a pus cîte două pogoane de resfet, cîte șase chile de dus la gară, le cere mușchiuri și limba dela porcul de Crăciun, ouăle și puii de găină.

Și bieții Vultureșteni rabdă, dar Dumnezeu știe pînă cînd ...

Unde sint ghiociurile de altă dată care păcăniau vesele din bușile roților de le auziai de cit colo?! ... Unde sint cele trei perechi de boi pe care le înjuga mai fiecare gospodar? Unde-i tamsalicul de vite al Vultureștenilor?... S'au dus toate pe apa Simbetei... Ghiociurile se ruginesc și se părăginesc... Vitele s'au împușinat, căci arendașul a spart izlazul cel frumos, să pue grîu în el și ca loc de iarba nu lasă decît smîrcurile dinspre Sărata și ripile sterpe...

Boierule, cit il măi ții pe moșie?

Svirle-l afară! Svirle-l!

Ăsta e cine, nu e om! ...

Învățătorul tăcu.

Măcieș își răsuci o țigare, dus pe gînduri.

Așa era! Așa era! El cunoștea prea bine nevoile în care se zbăteau țărăni. Vedeă cum boerimea fuge dela moșii la orașe, vedeă cum se desrădina tot mai mult credința la sate, cum se aciuă pe moșiile rodnice arendașii de neam strein, storcînd averi din pămîntul frămîntat în singele strămoșilor noștri. Învățătorul intră în clasă și dete drumul băeților, apoi veni lingă Măcieș. Școlarii trecură pe lingă ei, cu căciulele în mină, se împărăștiară pe uliți, umplînd satul de larma lor veselă. Boerul chemă pe Curpen în școală și-i dădu o hîrtie de o sută de lei:

— Ține, Marinică, pentru cărți de premii! Apoi plecă.

Se duse pînă 'n capul celalalt al satului și veni pe sub mal. Soarele se pleca spre sfințit. O dungă de nori fumurii alerga de-alungul cerului ca o cărăue în seninul înălțimilor...

Ajunse la curte pe înserate, cînd toți îl așteptați cu masa. Mișu se arăta foarte prietenos, arendașul îl primi cu o glumă:

— Cit p'aci să-ți legăm lingurile de gît, boerule — cum se zice pe la noi, pe la țară.

Drept răspuns, Măcieș îl întrebă:

— Imi dai trăsura să mă duc la oraș?

— Da cum se poate să plecî așa de grabă?

— Nu se poate, nu se poate! Sări și Mișu.

Păi, uite mine sint opt zile de cînd stați la D-V.

— I s'a urit la noi, domnului Măcieș — zise Caliopi.

— Da cum ghiciși D-ta atit de bine?... Ai dat cu bobii?

— Ba nu, da' se vede?

Boerul însă nu se lăsă. Dupăce beu cafeaua, ceru să vie trăsura. La urma urmelor, arendașul porunci lui Ioniță, și boerul plecă.

Tînărul se duse în grădină. Arendașul rămase cu soția lui în balcon. Și atunci Caliopi se dădu aproape de el, ca omul care are de spus un secret.

— Te-ai mai gîndit?... Ce vrei să faci Mișu?

— Cum ce să faci?! Nu ți-am spus? Dupăce voi isprăvi de treerat mă duc la București să vorbesc cu Oțeleanu.

— Va să zică nu vrei să-l măi ții aci, pe lingă noi un an doi?

— La ce? Trebuie să-l fac rost de un loc bun în magistratură.

— Și ești ți spun că rău faci!... Mișu nu poate pleca de lingă noi... Nu vreați eu! Auzi?

— Și de ce mă rog?

Arendașul era foarte mirat de această împotrivire din partea soției sale și aruncă întrebarea cu un ton batjocoritor, ca un om care nu dă voe nimănuși să se atingă de planurile lui.

— Pentrucă ești cred că de-l vom lăsa de lingă noi, il vom perde.

Jani începu a ride cu hohote.

— Va să zică la Paris l-ai lăsat să stea cinci ani de zile și nu ți-a fost teamă că-l vei perde și acum ți-e teamă de București?

— Ascultă-mă, Jani, și pe mine odată. Știu eu ce spui.

— Ei, ce spui tu? la să te-aud.

Caliopi nu putu spune mai nimic. Ai fi zis că i-e rușine, ai fi zis că are ceva pe suflet. Cu glasul domol și trist ea îngînă:

— Nicî ești nu știu bine ce e... dar par'că imi spune inima să nu-l lăsăm de lingă noi.

— Cum ți-a venit în minte un fleac ca ăsta? Arendașuța oftă ușor și-și perdu privirea în amurgul liniștit...

— Veți vedea tu!

Apoi rămase pe gînduri...

Din trecutul vieții ei îi răsărise în minte un chip de om și acest chip îi juca acum înaintea ochilor, plin de umbră ca un liliac uriaș... Dar cum putea spune ea ce avea pe suflet?!... Îi era rușine să n'o ridă Jani.

Îi era rușine și-i era teamă de ceea ce-i trecuse prin gînd... Și cu toate acestea un glas din adîncul ființei ei îi spunea să nu dea pe Mișu de lingă ea.

A văzut bine, a văzut par'că în fundul sufletului fiului ei și un fier roșu i-a trecut prin inimă...

Aidoma risul unchiului ei Mihalis, aidoma tremurătura buzei de jos... Mișu semăna leit cu un unchiu al ei, un bogătaș cartofor și crai care și-a tocat la cărți cel de pe urmă ban și s'a inecat în Dunăre. Cum n'a văzut ea pină astăzi această asemănare? Pentruce chipul lui Mihalis nu i se arătase nici odată afit de lămurit? De sigur asemănarea a fost și pină acum, dar ea n'a putut-o descoperi, deoarece i-a trebuit ani pină să iasă bine la iveală, lămurită ca o pecetie, în ființa copilului ei.

Arendășița simți un fior de frig în spate. Un liliac trecu pe dinaintea lor, înotînd în aerul umed al serii, pierzîndu-se în întunerecul ce se lăsa pe pămînt. Nu! Ea nu-l va lăsa pe Mișu de lingă ea. Cu nici un preț nu-l va lăsa!

C. Sandu-Aldea

CRONICĂ.

† **Iosif Goga.** Pe cînd glasurile arginții ale colindătorilor vestiau pe la ușile credincioșilor bucuria nașterii lui Cristos, unul dintre noi, cu ochii împaienjeniți de lacrimi, sta la căpătiul

† IOSIF GOGA.

iubitului său tată, care, după o scurtă boală, îl părăsia pentru totdeauna. Moartea părintelui

Iosif din Reșinar, unul din cei mai aleși preoți ai archidiecezei ortodoxe, a fost deplînsă de toți ceice l-au cunoscut și stimat. S'a născut la anul 1851 în comuna Crăciunel de pe Tirnave, din părinți țărani. Studiile liceale le-a terminat în Blaj, iar cele teologice la Seminarul Andreian din Sibiiu. După terminarea teologiei, în 1878 și 1879, a fost învățător în Reșinar, unde în primăvara anului 1880 fu ales preot. Prietini de-aproape știu bine virtuțile ce împodobeau acest suflet distins: cîsteaștea firea îngăduitoare și pururea senină, curățania caracterului, spiritul viu și original al părintelui cu inima și casa deschisă tuturor. Țăranii din sat au pierdut intrinsul un păstor sufletesc luminat și credincios chemării sale de apostol, care le-a propovăduit numai binele. Cu ei vom zice toți într'un glas: Binecuvîntată fie-i pomenirea de veci!

Ultimul număr al revistei „Transilvania“ vestește că Asociațiunea a fost invitată de Comitetul *Expoziției generale române*, ce se va inaugura în București la 14 Iunie 1906, să înzestreze un pavilion al Românilor din Regatul ungar, cu 16 secțiuni, care va fi oglinda fidelă a individualității noastre. Asociațiunea, spre acest scop, invită publicul român să-i întindă mină de ajutor, anunțînd Comitetului central din Sibiiu, pină la 1 Aprilie 1906, toate obiectele ce au intențiunea să le trimită la numita expoziție generală. O participare cit mai bogată va fi spre folosul nostru al tuturor! — Acest număr mai cuprinde și *Catalogul* expozițiunii aranjate de Asociațiune în vara trecută, care și-acum, post festa, e de-o deosebită importanță pentru cei ce vor să fie orientați asupra bogăției obiectelor expuse. — În procesele verbale ale *Analelor* se promite un raport despre expoziție și despre festivitățile împreunate cu inaugurarea Muzeului, pe care l-au solicitat mulți și pe care îl așteptăm și mai mulți. — Aici se vorbește și de alegerea dlui Octavian Goga de secretar al Asociațiunii. Dintre 12 „ședule“ numai 7 purtau numele poetului. Majoritatea *absolută* a voturilor a reușit să dea Asociațiunii pe Goga.

Magnum Etimologicum, inițiat de M. Sa Regele României, neputînd fi lucrat de dl Phi-

lippide, profesor la facultatea de litere din Iași, a fost incredințat din partea Academiei Române d-lor Dr. Sextil Pușcariu, docent la universitatea din Viena, și Ovid Densusianu, profesor la universitatea din București, cari îl vor lucra dela început, utilizând volumele publicate de dl B. Hasdeu și materialul bogat adunat tot de el și de dl Philippide. Deastădată sperăm că această lucrare vastă va fi dusă la bun sfârșit.

DĂRI DE SAMĂ ȘI NOTIȚE BIBLIOGRAFICE

Eugeniu Boureanu: Povestiri din copilărie, București, 1906 pp. 248. O colecție de 18 schițe, cari se citesc ușor (eșecționind moldovenismele *o zis*, și *ceala*), fără să ți se imprime mai adinc. Autorul a *fotografiat* mai mult, decît a descris. Iată pentruce, volumul acesta dintîi nu ne poate da încă nici o măsură adevărată asupra talentului autorului.

I. Manolache-Holda: Fețe, București, 1905 pp. 316. Autorul acestui voluminos volum de schițe și nuvele a murit tînăr. Dacă *el* ar fi îngrijit editarea acestui volum, poate că ar fi suprimat multe din bucățile apărute, cari în covârșitoare majoritate nu se ridică deasupra mediocrității. Sint bucăți juvenile în cea mai mare parte, cari se citesc în foiletonul ziarelor, sau chiar în reviste, dar adunate în volum — *nu fac*. Repetarea ideilor și platitudinile de stil constituje partea preponderantă a volumului. Bucata dintîi „Spre culme“, atît de minunată ca idee, de un simbolism înălțător, pierde mult din valoare, prin repetările ei obositoare. Cea de-a doua și alte multe încă se caracterizează printr'un romanticism exagerat, bolnăvicios chiar.

Este însă în acest volum o nuvelă, care poartă marca adevărată a talentului: *Moș Gheban*. Mica gheboasă, iubită așa de mult de tatăl-său, ghebos și el, și urgisită așa de mult de mamă-sa, e așa de bine zugrăvită cu „fața ei mare, osoasă, luminată de ochi melancolici, suptă, îngălbinită, purtînd în cuta lăsată în jos, la capetele buzelor suptiri, albe, *pecetea răutății*“ — incît cu toate că sfîrșitul nuvelei ni se pare cîntat, ne face totuș să regretăm pierderea acestui scriitor, căruia aceasta

singură nuvelă îi asigură, fără îndoială, un loc între prozatorii literaturii noastre.

Euripide: Hecuba și Ifigenia în Aulis. trad. de N. Bănescu, Craiova, 1905 pp. 144. Trebuie să ne bucurăm de această carte, cu atît mai mult, cu cît am putea număra pe degete lucrările ce le avem în traducere din vechea literatură română sau elină. Traducerile din Euripide ne sint cu atît mai bine venite, cu cît dintre clasicii tragici elini, el este cel mai *realist*, prin urmare cel mai apropiat de tragedia modernă. Traducerile sint făcute în proză, ceea ce, după părerea noastră, este în avantajul originalului, care se poate reda mult mai ușor în proză, decît în cadrele restrinse ale iambilor, cari mai pretînd încă și alte calități dela traducător. Reproducem, la întimplare cîteva șire din „Ifigenia,“ pentru a se vedea, că traducerea în proză nu împedecă nici decum redarea ideii originale în întregime și chiar a oarecărei cadențe muzicale a versurilor. Agamemnon vorbește astfel Ifigeniei, neștiutoare de mărimea jertfei, ce avea să aducă: „Te invidiez mai mult decît pe mine pentru neputința ta. Dar du-te înăuntru... căci nu se cuvîne fetelor să fie expuse la vederea bărbaților, după ce-mi vei da o sărutare amară și mina-ți dreaptă, trebuînd să te depărtezi pentru multă vreme de tatăl tău. O! piept și obraji, o! păr blond, cît de funeste fură pentru voi cetatea Frygienilor și Elena! Nu mai vorbesc, căci mîngăindu-te, lacrimile mă podidesc“...

De mare importanță sint studiile introductive, cari premîng celor două piese. In ele se revoacă în amintirea cetitorului lucruri minunate din mitologia elină — frumoasele mișuri, cu adinc fond filosofic, pe lingă cari am trecut cu toții, cu ochii închiși, în anii minunați ai tînetelor...

APARE:

La 1 și 15 a fiecărei luni, stil v.
Prețul acestui număr 50 bani. —
Pentru România 65 bani.

ABONAMENTUL:

Ediția de lux: — —	20 cor. la an
Pentru străinătate: 25	„ „
Ediția simplă: — —	12 „ „
Pe jumătate de an	6 „ —
Pentru străinătate	16 „ la an

Redacția și Administrația:

IV., Strada Molnar, Nr. 10.

Redactor: OCTAVIAN C. TÂSLĂUANU.

AVIS! Redacția și Administrația noastră, mutîndu-se în localul tipografiei, rugăm să ni se trimită toate scrisorile și toate mandatele la această adresă.

Suplimentul artistic, Cristos de pe Cupola catedralei din Sibiu, în colorile originale, se va alătura la numărul 2, ce va apărea la 15 Ianuarie v. c.

Institut de arte grafice și editură „LUCEAFĂRUL.“

